

1

3

feina que són més urgents. Tot per què? Cada cop són menys els qui llegeixen la premsa escrita i la gent ja no té temps per llegir reportatges llargs, o només busca informar-se a base de titulars cridaners. I més enllà de tot això, a qui li interessa enmig d'una pandèmia la mort d'una persona de fa 185 anys?

Passen les setmanes sense avenços, però un dia vaig a veure una exposició al Museu de Tortosa. En sortir de la mostra, en lloc de tornar per l'entrada principal, giro per darrere dels pavellons. Una sorpresa trobar allà de sobte i sense previ avís l'escultura de Maria Griñó que pensava que estava al passeig de les Cultures, acompanyada d'altres personatges històrics de Tortosa. Se la presenta a dalt d'un burret, en el moment que la porten a executar. A la inscripció amb informació sobre el personatge hi ha escrit que Griñó repetia davant dels botxins: «Mireu, fills meus, em duen a matar!». Pregunto a l'Ajuntament i expliquen que aquestes figures estan allà provisionalment fins que no s'acaben del tot les obres que s'estan fent al passeig de les Cultures. «Fills meus, em duen a matar...!». L'endemà, quan arribo a la redacció, impel·lida per una força desconeguda, torno a obrir la carpeta amb tota la documentació de Maria Griñó.

La llegenda de Mig Camí

Fullejar *Espurnes de la Llar* de Ramon Vergés Paulí, aconsellada per Roc Salvadó, em porta de nou a un mar de dubtes, ja que allà hi ha explicada la llegenda que Maria Griñó està enterrada a l'ermita de Mig Camí. «Sempre ha corregut com a vàlid el rumor que està enterrada al peu de l'altar de la Verge del Consol. La imatge de marbre va ser un donatiu fet per Cabrera. Cabrera es cuidava de l'ermita de Mig Camí, fins que va penjar els hàbits per anar-se'n a la guerra. Atesos els anteriors antecedents, no seria gens estrany que alguns amics de Cabrera, amb la més bona intenció del

2

1. Tomba dels Olesa, on van descansar les restes de Maria Griñó de 1964 a 1985.
2. Nínxol on actualment es trobarien les restes, segons l'arxiu del cementiri municipal.
3. Avís de l'Ajuntament al nínxol, susceptible de patir retorn de titularitat.

FOTOGRAFIES: JOAN REVILLAS

faela) es va casar amb Manuel Homedes Vilàs. Van tenir una filla que es deia Francisca Homedes Cabrera, la qual es va casar amb Víctor José Olesa Fonollosa, comandant carlista. Alhora, una cosina de Ramon Cabrera també es va casar amb un Homedes Vilàs. Quedaven així les dues famílies unides i els seus destins entrelaçats per sempre.

El rebesnét

Informada dels progressos, Conxa Rodríguez em facilita el contacte del londinenc Simon Gandolfi Hornyold, rebesnét de Griñó per part d'una filla de Cabrera. És escriptor de viatges i té 88 anys. El 2017 va realitzar en bicicleta el itinerari que va fer el seu rebesavi Cabrera durant la primera guerra carlista, de Tortosa a Wentworth. S'emociona en saber de la tomba de la seua rebesàvia, a qui afirma tenir molt present, i vol veure-la, tot lamentant que ara amb el Covid no puga viatjar.

Torno a pujar al cementiri, aquest cop amb el número del darrer nínxol anotat en una llibreta. El d'Olesa-Fonollosa és en realitat el nínxol on ella va estar entre 1964 i 1985. Busco la Secció C. Torno a quedar-me dreta mirant la tomba. «Fills meus, em duen a matar...». Sense nom, sols un nínxol en blanc. Hi ha una figurita d'un àngel i una pedra que evita que dos papers se'ls emporti el vent. Trec amb el dit la terra acumulada: és un avís de l'Ajuntament que diu que el nínxol és susceptible de patir retorn de titularitat. Quan em giro i començo a desfer els meus passos, sols hi ha silenci.

món, hi trasllessin les restes de la seua mare», diu Vergés Paulí, atribuint el fet cap a 1860. «Una nit d'hivern en què bufava un vent de dalt, d'aquell que diem que s'endú les cases, van anar al fossar de Sant Llätzer, treuen del nínxol un cofret que guardava els ossos de Maria Griñó i, esglaiats a més no poder, emprenen la marxa». Deixant a banda la rocambolesca història, és més destacable la pàgina en què Vergés Paulí fa un llistat de personalitats enterrades al cementiri de Tortosa: «Al número 217 va enterrar-se la mare de Cabrera, i si el trasllat de les restes a Mig Camí és una invenció novel·lesca, avui descansen al nínxol 157 de la secció Primera, d'on van ser inhumats el 13 de desembre de 1908».

Truco immediatament al cap de premsa de l'Ajuntament per buscar aquests detalls a l'arxiu del cementiri i explico que estic buscant les restes de la mare del general. Ell ho consulta amb l'arxiver municipal, Miquel Estrampes, i sense ser conscient del que signifiquen les seues paraules al cap d'una estona diu: «Sí. Va venir un home a investigar el cas. Va costar

molt, però finalment ho van aclarir. Està al cementiri».

Estrampes, prèvia consulta amb el misteriós investigador, facilita els arxius del cementiri, on hi ha una llarga llista de persones, cognoms que es repeteixen i trasllats. I allà, entre tots ells, apareix: «Ma-

Dimarts es compleixen 185 anys de l'execució de Maria Griñó a la zona de la Barbacana de Tortosa

ria Griñó, madre del general Cabrera». Intento que les meues paraules no traspuen l'emoció que en realitat sento i demano poder parlar amb l'home que va demanar esclarir tot el seu periple.

La història del senyor A.

El senyor A., que també prefereix romandre en l'anonimat, té 82 anys i em tracta de nou amb tota l'amabilitat del món. Ha investigat el cas amb l'ànim que no es perguen les restes de Maria Griñó i per fer conèixer l'Ajuntament. El senyor A. és nét del metge Ma-

nuel Vilà Olesa i una germana del Víctor José Olesa Fonollosa era rebesàvia seua. Consultem els documents dels trasllats de nínxols del cementiri. Les despulles van passar per quatre llocs diferents: enterrada primer el 1836 al nínxol 217 de la Secció Galeria del cementiri vell; d'allà va passar el 1908 al nínxol 157-1 de la Secció Primera també del cementiri vell, per tot seguit ser traslladada el 1964 al nínxol 52-1 de la Secció Sant Mateu del cementiri nou i finalment descansar el 1985 al nínxol 75-2 de la Secció C. Els nínxols coincideixen amb el que va publicar Vergés Paulí.

El senyor A. torna a repetir les mateixes paraules que el senyor J.: «això ho va veure la meua tieta, que era filla del doctor Manuel Vilà». Quan li pregunto si coneix al senyor J., respon: «És clar! És cosí germà meu».

Així, finalment la desventurada Maria Griñó va ser enterrada sempre en nínxols de la família Olesa. Després de fer arbres genealògics i resoldre un embolic de vincles, concloem que una de les filles de Maria Griñó, Maria Cabrera Griñó (tot i que originalment es deia Ra-